

Kuriteoennetuse Nõukogu 2010. aasta tegevuse kokkuvõte

Üldülevaade

2010. aastal arutas Kuriteoennetuse Nõukogu peamiselt alaealistega seonduvaid teemasid (ülevaade alaealiste vägivallakuritegudest, varase märkamise ja sekkumise projektist), vägivallakuritegevuse (vägivalla vähendamise arengukava, paarisuhtevägivalla uuring) ning korduvkuritegevuse ja karistuspraktikaga seotud teemasid (retsidiivsuse uuring, eluaegsete ennetähtaegne vabanemine, lepitusmenetlus).

2010. aastal on positiivsed arengud toimunud järgnevatel valdkondades:

1. Valmistati ette vanglast vabanenute tugiisikuteenuse kirjeldus. 2011. aasta alguses sõlmis justiitsministeerium koostöölepe Eesti Kirikute Nõukoguga, kes koordineerib tugiisikute pilotprojekti Ida-Virumaal, alustatud on tugiisikute koolitusprogrammiga ning tehakse ettevalmistusi programmi käivitamiseks (mh on saadud positiivne tagasiside projekti finantseerimise kohta Norrast alates 2012. aastast).
2. Seksuaalkuritegude ennetamiseks tegeleti seksuaalkurjategijate ravisüsteemi ettevalmistamisega: sotsiaalministeerium tellis psühhiaatritelt ja seksuoloogidelt seksuaalkurjategijate ravijuhise koostamise (valmib 2011. a I pa) ning justiitsministeerium korraldas erialaekspertidele lühiajalisi õppevisiite välisriikides, et tutvuda sealse seksuaalkurjategijate kohtlemise ja ravipraktikaga. 2011. a tegeletakse vanglate osakonna eestvedamisel vanglasüsteemis viibivate seksuaalkurjategijate kohtlemismudeli koostamisega ning riskihindamise arendamisega, et paremini prognoosida seksuaalkurjategijate riskitaset. Samuti on plaanis esitada valitsusele ettepanekud võimaldada seksuaalkurjategijatele ravi osana karistussüsteemist (tegu oleks vabatahtliku raviga).
3. KOV varase märkamise ja sekkumise projekti esimese ringiga liitunud kohalikes omavalitsustes koostatakse piirkondlikke kuriteoennetuse tegevuskavasid, kavad peaksid enamikes omavalitsustes valmima 2011. a esimese poolaasta jooksul. Uue ringi kohalike omavalitsustele mõeldud tegevused on algusjärgus, esimene koolitus toimus mais.

Kuriteoennetuse Nõukogus on viimastel aastatel järjepidevalt käsitletud erikoolide teemat ja see on jätkuvalt murettekitav valdkond. 2010. aastal auditeeris riigikontroll taas erikoole ja nende hinnangul ei ole riik olnud probleemsete noortega tegelemisel edukas, kuna suur hulk erikoolist lahkujaid paneb jätkuvalt toime kuritegusid, tihti noored jäävad põhihariduseta ning ei ole suudetud käivitada erikoolist lahkujatele järelhooldust. Erikoole puudutavaid arenguid ja edasiminekuid arutatakse 2011. a Nõukogu istungil.

2010. aastal jäi istungil käsitlemata haridus- ja teadusministeeriumi poolset edasiminekud koolikohustuse täitmise teemal, kuid 1.09.2011 jõustunud põhikooli ja gümnaasiumiseaduses on teematika täpsemini käsitletud ja seetõttu ei olnud vajadust nõukogu istungil antud küsimust tõstatada.

Kuriteoennetuse Nõukogule on korduvalt tehtud etteheiteid selle eesmärgipärasuse ning toimimispõhimõtete kohta. Kuna enne korrakaitseaduse jõustumist suuri muudatusi nõukogu toimimispõhimõtetes ette ei võeta, siis üritati istungite sisu mõnevõrra sisulisemaks muuta. Näiteks toimusid mitme teema arutelud nõooneeringu vormis. Selle heaks näiteks on eluaegsete kinnipeetavate ennetähtaegse vabanemise teema, mille vastava analüüsi viis läbi kriminaalpoliitika osakond, esitades seda istungil koos argumentidega. Seejärel võttis sõna Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku esindaja oma vastuargumentidega teema kohta, millele järgnes diskussioon.

Kokkuvõtlikult saab 2010. a osas välja tuua, et suurema osa arutluse all olevate teemade suhtes oli tegu informatiivsete ettekannetega ning ettekandes edastatud informatsioon võeti eelkõige teadmiseks. Siiski peaks edaspidi suurenema nõukogu roll sisuliste otsuste tegemisel ning vastuvõetud otsuste täitmise jälgimises. 2011. aastal tuleb korrakaitseadusest tuleneva valguses nõukogu struktuur ja sisu läbi vaadata ja ellu viia vajaminevad muudatused.

Väljavõtted Kuriteoennetuse Nõukogu 2010. aasta istungite protokollidest ja otsustest

Kuriteoennetuse Nõukogu istungid toimusid **2010. aastal:**

13. aprillil ja 16. novembril Tallinnas.

13. aprilli istungit juhatas nõukogu esimehe asendajana kriminaalpoliitika asekancler Heili Sepp. Istungi tööst võttis osa 8 nõukogu liiget, külalisi oli 14.

Istungi päevakorras olid järgmised teemad:

- 1) Kuriteoennetuse Nõukogu 2008. a ja 2009. a tegevuste ülevaade
- 2) Vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010-2014 tutvustus, sh ka seonduvate arengukavade lõpparuannete ülevaade
- 3) Korruptsioonivastase strateegia aastateks 2008-2012 2009. a täitmise tutvustus
- 4) Retsidiivsuse uuringu tutvustus
- 5) Lühiülevaade ohvriuuringu
- 6) Alaealiste vägivallakuritegevuse uuringu tutvustus

13.04.2010. a toimunud Kuriteoennetuse Nõukogu istungil vastuvõetud otsused:

- 1) Kuriteoennetuse Nõukogu kiitis heaks nõukogu 2008. a ja 2009. a tegevuse aruande.
- 2) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010-2014, sh ka seonduvate arengukavade lõpparuanded.
- 3) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks korruptsioonivastase strateegia 2009. aasta täitmise aruande.
- 4) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks retsidiivsuse uuringu tulemused.
- 5) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks ohvriuuringu lühiülevaate.
- 6) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks alaealiste vägivallakuritegevuse uuringu tulemused.

Lühiülevaade istungi aruteludest ja otsuste täitmisest:

Aruannete ja arengukava kinnitamine

Valitsus kinnitas Kuriteoennetuse Nõukogu [kahe eelmise aasta aruande](#) 22. juulil 2010. aastal, [korruptsioonivastase strateegia](#) 2009. a aruande 18. märtsil 2010. aastal ja [vägivalla vähendamise arengukava](#) 1. aprillil 2010. aastal. Korruptsioonivastase strateegia ja vägivalla vähendamise arengukava 2010. a täitmise aruande esitati valitsusele aprillis 2011.

Retsidiivsuse uuring viidi Eestis läbi esmakordselt ja uuringu meetodika analüüsi järgselt kaalutakse selle läbiviimist kindlate ajavahemike järel ka edaspidi. Uute kuritegude toimepanemist uuriti vanglast vabanenute, süüdimõistetute ning nende puhul, kelle suhtes menetlus otstarbekusest lõpetati. Lisaks analüüsiti seda, kuidas oluliseks peavad prokurörid ja kohtunikud retsidiivsusrisi hindamist erinevates menetlusetappides.

Ohvriuuringu viidi Eestis läbi viiendat korda, viimane uuring erines varasematest küsitluses osalenute arvu tõusu poolest (2004. a kuni 1700 osalejat, 2008/2009 üle 4000 osalejat). Viimasele uuringule lisati paarisuhtevägivalla erimoodul, mille kohta kirjutatakse aruandes täpsemalt järgmise istungi ülevaates.

Alaealiste vägivallakuritegevust uuriti registreeritud kuritegevuse 2008. aasta andmestiku põhjal ning lisainfot vägivalla leviku ja sellele reageerimise osas koguti küsitlusega koolijuhtide ja koolipsühholoogide seas. [Alaealiste vägivallakuritegevuse uuringu](#) ühe järeldusena leiti, et alaealiste vägivallajuhtumite registreerimine on üle Eesti väga ebaühtlane, mis võib viidata menetluspraktika ebaühtlusele. Küsitlusest ilmnis, et politseile teatatakse vaid osast koolivägivalla juhtumitest, samas puuduvad ühtsed kriteeriumid selle kohta, millisel juhul peaks kaasama politsei, millisel juhul pole see vajalik.

16. novembri istungit juhatas justiitsminister ja nõukogu esimees Rein Lang. Istungi tööst võttis osa 10 nõukogu liiget, külalisi oli 33.

Istungi päevakorras olid järgmised teemad:

- 1) Varase märkamise ja sekkumise pilootprojekti tulemuste ja võrgujuhise tutvustus ning arutelu
- 2) Arutelu eluaegsete kinnipeetavate ennetähtaegse vabanemise piirmäära üle
- 3) Arutelu lepitusmenetluse kohaldamise teemal
- 4) Paarisuhtevägivalla uuringu tutvustus ohvriuuringu andmetel
- 5) Kriminoloogia- ja karistusõiguslaste tudengitööde konkursi võitjate väljakuulutamine ja võitjate õnnitlemine

16.11.2010. a toimunud Kuriteoennetuse Nõukogu istungil vastuvõetud otsused:

- 1) Järgmine Kuriteoennetuse Nõukogu istung toimub 19. aprillil 2011. a. algusega kell 11.00 justiitsministeeriumis.
- 2) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks varase märkamise ja sekkumise pilootprojekti tulemused ning soovitas info edastamiseks kasutada omavalitsusliitude kanaleid.
- 3) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks eluaegsete kinnipeetavate ennetähtaegse vabanemise piirmäära analüüsi tulemused ning teema edasiseks arutamiseks kutsutakse justiitsministeeriumi poolt kokku eraldiseisev ümarlaud.
- 4) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks lepitusmenetluse analüüsi tulemused.
- 5) Kuriteoennetuse Nõukogu võttis teadmiseks paarisuhtevägivalla uuringu tulemused.

Lühiülevaade istungi aruteludest ja otsuste täitmisest:

Varase märkamise ja sekkumise projekti alase info edastamiseks on jooksvalt kasutatud omavalitsusliitude kanaleid, nagu ka nõukogu soovitas. Projekt jätkub, aastaks 2015 planeeritakse kuni 25 KOV-i osalust. Projekti raames rakendatakse [kogukondliku ennetustöö mudelit](#) igal aastal vähemalt 6 uues kohalik omavalitsuses, sh kaardistatakse ja analüüsitakse kohapealseid ennetus- ja sekkumismeetmeid ja probleemkohti, käivitatakse kohapeal koostöövõrgustik, kaardistusele tuginedes koostavad omavalitsused kuriteoennetuse tegevuskavad ja hakkavad neid rakendama.

Eluaegsest vangistusest ennetähtaegset vabastamist käsitletud ekspertide ümarlaud kogunes justiitsministeeriumis 15.03.2011. Ümarlual leiti, et teemaga jätkatakse pärast riigikohtu otsust karistusjärgse kinnipidamise kohta ning koos sellekohase eelnõu ettevalmistamisega viiakse läbi vastav mõjude analüüs. Analüüsi kui ka eelnõu ettevalmistamine tuleb planeerida justiitsministeeriumi 2012. aasta tööplaani.

Arutelu käigus leiti:

- eluaegsest vangistusest ennetähtaegse vabastamise (ETV) miinimumtähtaja alandamine on otstarbekas viie või kümne aasta võrra;
- ennetähtaegse vabastamise eel avavanglasse suunamine ning sellele järgnev kriminaalhooldus on otstarbekas;
- peamine risk ennetähtaegse vabastamise juures on oht uuteks tapmisteks;
- Eesti karistuspraktika raskeid kuritegusid toime pannud isikute suhtes ei ole karmim teistest Euroopa riikidest;
- miinimumtähtaja alandamisel võidakse eluaegset vangistust hakata kohaldama praegusest enam.

Istungil arutati pikemalt **lepitusmenetluse kohaldamise laiendamise** vajaduse ja lepitamiseks sobivate juhtumite üle (nt millistel juhtudel ja milliste isikute puhul). Samuti leiti, et Eestis kasutatakse alaealiste puhul lepitamist vähe ja seda nii kriminaalmenetluses kui ka alaealiste komisjonides. Alaealiste komisjoni suunatud alaealistele ei saa ohvriabitöötajad mõjutusvahendina lepitust pakkuda normitehniliste puuduste tõttu, samas vajadus selle järele on eri ametkondade (nt prokuratuur ja sotsiaalkindlustusamet) ja ekspertide hinnangul olemas. Üheks võimaluseks on alaealistele mõeldud lepitamisvõimalust edasi arendada haridus- ja teadusministeeriumi poolt alustatud alaealise mõjutusvahendite seaduse muutmise eelnõu koostamise protsessi käigus.

2011. aastal on sotsiaalministeerium planeerinud vägivalla vähendamise arengukava rakendusplaani paarisuhtevägivalla uuringu meetodika analüüsi, eesmärgiga täiendada ohvriuringus antud erimooduli meetodikat.

Kuriteoennetuse Nõukogu 2010. a tegevuse kokkuvõtte koostas justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna analüüsitalituse nõunik Anu Leps, 6 208 117, anu.leps@just.ee.

Kristen Michal

Kuriteoennetuse Nõukogu esimees